Català i occità, diferents en 13 punts

Autor:
Data de publicació: 15-04-2018

L’occità no té esdrúixols: oc. musica, agla (amb tractament de reducció); cat. música, àguila (a l’excepció del niçard i l’aranès i d’altres zones)

L’occità transforma paraules planes en agudes: oc. catolic [catulic]; cat. catòlic (a l’excepció del niçard i l’aranès i d’altres zones)

L’occità no palatalitza el is, sc, cs llatins: oc. caissa, lessiu; cat. caixa, lleixiu (mes sí a gascunya i allondre: caisha, leshiu)

La intervocàlica llatina d s'esborra en català i en occità s’hi pot mantenir en z en algunes zones: cat. suar, oc. susar, però més generalment tenim: oc. suar

En occità els adjectius tenen flexió de gènere: oc. grand, granda; cat. gran (però en català « bullenta » etc, si més no a l’oral)

El català difereix de l’occità en 13 punts
Lo catalan diferís de l’occitan en 13 ponches

1) Per la pronunciació llatina de u [u] enlloc de u « francesa » [ü] en occità: cat. segur [segu]; oc. segur [segü]

2) Per la monoftongació de e, o oberts llatins en i, u en català en lloc de iè, uò, uè en occità: cat. sitja, ull; oc. sièja, uèlh

3) Per la reducció del diftong ai a ei i després a e en català, però conservat en occità: cat. fet (cat. ant feit); oc. fait

4) Per la reducció del diftong au llatí a o en català, però conservat en occità: cat. col; oc. caul

5) Per l’absència de tancament en català del llatí vulgar o que passa a [u] en occità: cat. dolor [dulo], oc. dolor [dulu]

6) Per l’emmudiment de la sibilant sonora intervocàlica z abans l'accent en català, conservada en occità: cat. poal; oc. posal

7) Per la conservació de d intervocàlic final del llatí sota forma de u en català, que despareix en occità: cat. peu; oc. pè

8) Per la vocalització del [d] en el grup intervocàlic -DR- que esdevé [y]en occità i [u], [Ø], [dr] en català: CREDERE > creire (cat. creure) ; PATRE > paire (cat. pare) ; LATRONE > lairon (cat. lladre)

9) Per la vocalització del tz final en u en català que se manté en occità: cat. dieu, pau, creu; oc. disètz, patz, crotz

10) Per la palatalització de ll i nn llatins intervocàlics en català (ll, ny) i en occità reducció a l, n: cat. bella, canya; oc. bèla, cana

11) Per la reducció dels grups mb, nd a m, n en català, conservats en occità: cat. coma, cama, bena; oc. comba, camba, benda (mes no pas en gascó)

12) Per la conservació dels grups kw, gw llatins o germànics en català, reduïts a k, g en occità: cat. quatre, guardar; oc. quatre [catre], gardar (mes no pas en gascó)

13) Per la palatalització de l inicial en ll en català i no pas en occità: cat. lluna; oc. luna (llevat de qualques indrets a Occitània)

Altres diferències:

L'occità no té esdrúixols: oc. musica, agla (amb tractament de reducció); cat. música, àguila (a l'excepció del niçard i l'aranès i d'altres zones)

L'occità transforma paraules planes en agudes: oc. catolic [catulic]; cat. catòlic (a l'excepció del niçard i l'aranès i d'altres zones)

L'occità no palatalitza el is, sc, cs llatins: oc. caissa, lessiu; cat. caixa, lleixiu (mes sí a gascunya i allondre: caisha, leshiu)

La intervocàlica llatina d s'esborra en català i en occità s'hi pot mantenir en z en algunes zones: cat. suar, oc. susar, però més generalment tenim: oc. suar

En occità els adjectius tenen flexió de gènere: oc. grand, granda; cat. gran (però en català « bullenta » etc, si més no a l'oral)

L'occità fa generalment els plurals masculins en -es i femenins en -as: oc. gos > gosses; cat. gos > gossos (cat. antic: gosses), notz > noses, nou ; gròs > gròsses, disc > disques, prèst > prèstes / oc. blanca > blancas.
Però també és possible, com en català, pels que són acabats en -ig, -ç, -s, -sc, st, -tz, -x, -xt, -z, fer el plural en -s o -es: bòsc > bòsques o bòscs, precís > precís o precises, virus > virus o viruses, tèxt > tèxts o tèxtes, brèç > brèç o breces, crotz > crotz o croses, fix > fix o fixes

Les paraules terminades en -th (gascó) fan el plural en -res: aqueth > aqueres ; eth > eres, el, els

L'occità té els pronoms que se placen davant les formes verbals: oc. lo comprar, cat. comprar-lo ; oc. Se cal levar, cat. Se cal llevar/cal llevar-se

En occità se posa el pronom subjecte aprés de preposició aleshores que en català s'empra mi: oc. per ieu, amb ieu, cat. per mi, amb mi

En occità s'emplega sempre la forma plena dels pronoms personals (llevant del gascó) i en català, sobretot central, se prefereix la forma reforçada: oc. Me fa paur, cat. Em (me) fa por

Verbs: compte ! Mèfi !

oc. vau cantar

= ara canto/cantaré (futur molt pròxim). Mas: Vau a l'escòla = Vaig a l'escola

cat. vaig cantar

= cantèri (cf. cat. cantí) (passat acabat, sense conseqüències al present)

cat. he cantat

= ai cantat (passat que encara té repercussions)

cat. estar + ger.

= èsser + a + inf . ex: Estic llegint, Soi a legir. Mes cat. ésser + ger. o ésser + que + pr. ind: Els infants són defora jugant/Els infants són defora que juguen = oc. Los enfants son defòra a jogar/Los enfants son defòra que jogan

La negació: l'ús de PAS

- pas: no ex. sa(b)i pas, no sé

remarca: En literatura s'empra també la vella negació non, que encara s'usa en algunes expressions: Non sai, no sé

Però: non pas: no pas (reforç de la negació)

- pas jamai: mai no ex. ai pas jamai, mai no he

- pas que/sonque: no… sinó ex. ai pas que lecturas, no tinc sinó lectures
- pas mai/pus: no… més ex. n'ai pas mai, no en tinc més

- pas… ni : ni… ni… ex. ai pas talent ni set, no tinc ni gana ni set

Non canta pas / Canta pas: No canta
Non canta mai (/plus/pus) / Canta pas mai (/plus/pus): No canta més / Ja no canta (més)
Non canta jamai / Canta pas jamai: No canta mai

El partititiu

L'occità emplega el partitiu, en general: Vòli de pan (o també Vòli pan), Vull Ø pa

L'hora occità i en català

Quand es d’ora?, Quanta ora es? Quina hora és?

En occità s’empra el sistema internacional de lectura de l’hora però amb petites diferències en relació amb l’espanyol o el francès.

13h00: una ora picanta, una hora en punt/tocada o toca la una

13h05: una ora e cinc/una ora passada de cinc: la una i cinc, una hora passada de cinc
13h15: una ora un quart (del tantòst), un quart de dues

13h22/23: una ora e vint-e-doas/vint-e-tres minutas, un quart i mig de dues
13h30: una ora e mièja (del tantòst), dos quart de dues
13h45: doas oras manca un quart o mens lo quart (del tantòst) (del tantòst), tres quarts de dues
13h50: doas oras manca/mens dètz (del tantòst), un quart i cinc de/per les dues
14h00: doas oras del tantòst, les dues de la tarda (dues hores de tarda)
17h00: cinc oras del vèspre, les cinc de la tarda (cinc hores de tarda)

19h00: sièis oras de ser, les set del vespre (set hores de vespre)

Per designar un temps aproximatiu, s’empra ????? Ex. ????? A quarts de dotze, Cap allà les dotze, pels volts de les dotze.

No oblidem aquestes expressions catalanes:

anar a tres quarts de quinze : no funcionar degudament. D'ençà que ell s'ocupa del magatzem, tot va a tres quarts de quinze, no s'hi troba mai res.

arribar a les quaranta : arribar a deshora, molt més tard del que pertoca

Lligam : web sus de l’hora en català, amb un rellotge virtual que dóna l’hora i coma dir-la